

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто основні напрями державного регулювання інноваційно-інвестиційної політики України в контексті євроінтеграції. Здійснено аналіз інноваційного напрямку національної економіки та провідних європейських країн на базі інноваційних показників. Досліджено основні тенденції та проблеми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Сформовано завдання та шляхи вирішення актуальних проблем інноваційної політики України на сучасному етапі євроінтеграції.

Ключові слова: інновації, інвестиції, євроінтеграція, інноваційно-інвестиційна діяльність, національна економіка, державне регулювання, науково-технічний прогрес.

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення національної економіки за євроінтеграційним вектором неможливе без науково-технічного прогресу та модернізації державної системи управління. На державному рівні стоїть глобальне питання пошуку ефективних методів та форм адаптації політико-правового й економічного середовища до сучасних вимог розвитку міжнародних економічних відносин.

Інноваційно-інвестиційна діяльність є незамінною частиною сталого економічного розвитку вітчизняної економіки. Дві взаємопов'язані економічні категорії «інвестиції» й «інновації» надають можливість підприємствам використовувати новітні технології під час виробничого процесу та залучати великі обсяги капіталу для виробництва конкурентоспроможної продукції.

В умовах євроінтеграції інноваційно-інвестиційний напрям державної політики набуває великого значення, а отже, має бути пріоритетним. Дослідження сучасного стану державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності й окреслення стратегічних напрямів її розвитку набуває актуальності в умовах євроінтеграційного процесу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційно-іннова-

ційної політики й інноваційного розвитку держави досліджували багато вітчизняних науковців, а саме: Л. Борщ [1], П. Бубенко, Г. Волинський, М. Гаман, Ю. Горбачова, М. Гуменюк, О. Гусак, Г. Климова, Л. Федулова [2] та інші. Більшість науковців вважать, що саме від активності державної політики залежить інноваційний розвиток економіки.

Л. Борщ переконаний, що сподіватися на іноземні інвестиції в інноваційній діяльності можна, та потужним потоком придуть вони в Україну тоді, коли держава буде вкладати і планувати вкладення в довготермінові проекти в розмірі 25%, а не 4–5% [1, с. 49].

Л. Федулова вважає, що забезпечення економічного розвитку можливе лише в разі проведення активної інноваційної політики держави. Інноваційна діяльність може бути ефективною лише тоді, коли буде задіяний такий важливий чинник, як державне регулювання [2, с. 67].

Значну увагу даним питанням приділено в працях іноземних науковців, які визначають вагому роль держави в стимулюванні науково-технічного прогресу та інновацій. Так, Ніколас А. Ешфорд та Ральф П. Холл (Nicholas A. Ashford, Ralph P. Hall) досліджують інновації як основу економічного розвитку та напрями стимулювання розвитку науки [3, с. 273].

Філіп Шапіра і Ян Юті (Philip Shapira, Jan Youtie) аналізують державну політику

у сфері інноваційної діяльності в Сполучених Штатах Америки (далі – США) та відзначають, що США має децентралізовану та різноманітну систему підтримки інновацій, яка охоплює численні установи різних рівнів: федеральний та державний уряд, державні установи, університети, приватний сектор, а також некомерційні організації [4, с. 7].

Отже, питання державного регулювання та підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку розглядалися в працях багатьох вчених, однак деякі аспекти цієї проблеми потребують додаткової уваги та проведення більш глибоких досліджень, особливо у сфері вдосконалення державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності процесі євроінтеграції.

Мета статті – на основі аналізу європейського досвіду виявити наявні проблеми державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та запропонувати шляхи їх вирішення для покращення інноваційного стану національної економіки в процесі євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економіки України в умовах інтегрування в Європейський Союз (далі – ЄС) потребує формування нових стратегій для майбутнього розвитку національної економіки. Нинішній низький, за європейськими мірками, рівень життя українців, розрив між дохідною частиною основного населення і цінами споживчого ринку, глибоке розшарування між різними верствами населення, низький рівень інноваційності економічних процесів та їх законодавчого забезпечення є суттєвими причинами загроз розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності та їх інститутів [5, с. 258].

Важливим чинником економічного піднесення України є модернізація науково-технічної діяльності підприємств. Стан розвитку національної економіки характеризується наявністю значного числа чинників, які негативно впливають на функціонування інноваційної й інвестиційної діяльності підприємства та держави загалом. До таких чинників варто віднести насамперед наявність військового конфлікту на Сході України, нестабільність податкового і регуляторного законодавства, інфляційні процеси, недо-

ступність кредитних ресурсів, посилення конкуренції, низький рівень капіталізації фондового ринку, зниження рівня інвестиційної активності, уповільнення платіжного обороту, зростання числа збиткових підприємств. З огляду на це, актуальним напрямом сталого функціонування української економіки є формування ефективної інноваційно-інвестиційної діяльності держави та підприємства.

На основі світового досвіду можна зазначити, що раціональне використання й активне залучення інвестиційних ресурсів є найшвидшим шляхом до інноваційного розвитку держави. На даний час економіка України, на жаль, не є конкурентною в контексті сучасних науково-технологічних та інноваційних стратегій розвитку європейського соціально-економічного простору. За оцінками експертів, інвестиційно привабливим є вітчизняний сільськогосподарський комплекс зі сприятливими природними умовами та виграшним розташуванням країни на карті світового агробізнесу. Привабливість вітчизняного сектора ІТ-технологій зумовлюється низьким порівняно із Західною Європою та Північною Америкою фондом заробітної плати. Перспективно привабливими є інфраструктура й енергетика, машинобудування, фармацевтична та медична сфери, харчова галузь, військово-промисловий комплекс та фінансова сфера.

Для здійснення в Україні ефективної інноваційної діяльності є достатній науковий потенціал та відповідна законодавча база, спрямована на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом. Законодавство України визначає правові, організаційні й економічні основи регулювання державою інноваційної діяльності, а також встановлює відповідні форми стимулювання інноваційних процесів у державі [6, с. 265]. Однак, незважаючи на наявну законодавчу базу, а також великий потенціал до наукової діяльності, Україна має недосконале виробництво, пов'язане з інноваційними технологіями, та низький інноваційний складник у продукції.

Сьогодні проблема неврегулювання чинного законодавства є однією з дуже серйозних перешкод на шляху інвестування економіки України, яка гальмує ін-

новаційний розвиток країни. Інвестори, перш ніж надати фінанси для виробництва відповідної продукції, бажають захистити від несанкціонованого використання новітні технології, нову продукцію, свої інтелектуальні досягнення, а також отримати правову охорону і гарантію повернення вкладених коштів, мати впевненість щодо забезпечення свого економічного зростання в разі передачі у використання своїх інтелектуальних досягнень і виготовлення з їх допомогою товарів із новими властивостями. Відсутність надійних гарантій із боку держави стримує надання іноземних інвестицій, необхідних на даний момент вітчизняному виробництву.

Істотно впливає на інноваційний розвиток в Україні система державного управління науково-технічним розвитком, яка сьогодні не виконує своєї функції щодо перетворення науки на рушійну силу економічного розвитку. Виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для України [7] неможливе без вдосконалення підтримки науково-дослідної діяльності, а отже, і нарощування обсягів її фінансування.

Однією із причин зменшення фінансування на інноваційний напрям є соціально-політична нестабільність у східних регіонах України. Ще одним наслідком військового конфлікту стало суттєве зниження в структурі інноваційних витрат питомої ваги витрат на внутрішні та зовнішні дослідження та розроблення (далі – ДіР), яке мало місце по всіх видах економічної діяльності [8, с. 189].

У більшості країн ЄС, особливо в країнах-сусідах, довгострокові інноваційні тенденції є позитивними напрямками розвитку, що відсутні Україні. Наприклад, такі держави, як Туреччина, Китай, Угорщина та Португалія у понад 2 рази збільшили фінансування дослідів і розроблень. Спостерігається стабільно позитивна динаміка в таких розвинених країнах, як США, Німеччина та Японія, що є свідченням їхнього усвідомлення ролі науки в забезпеченні конкурентоспроможності економіки [9].

У сучасному світі інновації розглядаються як найважливіший каталізатор довгострокового економічного розвитку. Останніми роками поширилася практика

зіставлень інноваційної діяльності країн у міжнародному масштабі на основі зведених індексів.

Глобальний індекс інновацій – Global Innovation Index (INSEAD); Індекс інноваційного розвитку ЄС – The Summary Innovation Index (European Commission); Індекс технологічного розвитку – The Technology Readiness Index (World Economic Forum); Індекс готовності до економіки знань – The Knowledge Index (World Bank), Індекс людського розвитку (Human Development Index), Глобальний індекс талантів (The Global Talent Index) (далі – ГІТ) [10, с. 163].

Глобальний інноваційний індекс (далі – ГІІ) дозволяє на постійній основі проводити оцінку чинників, що впливають на інноваційну діяльність. Відповідно до результатів дослідження ГІІ 2017 р., найбільш інноваційними країнами у 2017 р. стали Швейцарія, Швеція, Нідерланди, США, Велика Британія [11].

Щорічно в ГІІ здійснюється моніторинг приблизно 130 країн за десятками параметрів, від кількості патентних заявок до обсягу витрат на освіту, у результаті чого директивні органи мають можливість отримати узагальнене уявлення про динаміку інноваційної активності, яка більшою мірою стає однією з рушійних сил соціально-економічного зростання [11].

2017 р. Україна посіла найвищу позицію за останні 7 років – 50 місце, випередивши Таїланд та опинившись позаду Чорногорії та Катару. А в групі за рівнем доходів нижче середнього Україна посіла 2 місце після В'єтнаму, обійшовши Монголію, Молдову, Вірменію й Індію. Порівняно із 2016 р. наша держава піднялася на 6 пунктів, що зумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності, тобто співвідношенням інноваційного результату та інноваційних ресурсів.

Локомотивом української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал, його ефективна реалізація і є основною конкурентною перевагою. Однак порівняно із 2016 р. цей показник зменшився через скорочення державних витрат на науку [12].

Чинником, який стримує інноваційний розвиток, є низький рівень витрат, що зу-

Рис. 1. Позиція України в Глобальному інноваційному індексі, 2011–2017 рр.

Джерело: *The Global Innovation Index 2017* [11]

мовлює пошук інших джерел фінансування та міграцію науковців за межі України. За даними Державної служби статистики України [13], за 2015–2016 рр. чисельність науковців зменшилась майже на 18%, а порівняно з 1991 р. – на 78%. Найбільше науковців залишили незалежну Україну в 1991–1995 рр., друга хвиля інтелектуальної міграції припала на 2008–2010 рр., а третя – на 2014–2015 рр. Безумовно, відтік інтелектуального капіталу пов'язаний із відсутністю мотивації науковців. Частка комерціалізованих інновацій становить 1,4% у промисловій продукції, а високотехнологічний експорт – 7,3%. Для порівняння, у Південній Кореї високотехнологічний експорт становить 26,8% [12].

2016 р. Україна вперше була включена до Європейського інноваційного табло (далі – ЄІТ), хоча до цього часу оцінки здійснювалися вітчизняними фахівцями самостійно. Усі країни, що входять до Табло, згруповані в чотири групи залежно від значень узагальнювального індексу: «інноваційні лідери», «сильні інноватори», «помірні інноватори» та «повільні інноватори». Україна належить до групи «повільні інноватори», адже її інноваційна діяльність оцінюється на рівні 34% від середньоєвропейського рівня, що відповідає останній позиції в загальному рейтингу [14, с. 89]. Причому Україна відстає за всіма показни-

ками, окрім показників охоплення вищою освітою. Найгірші значення мали такі показники, як кількість спільних наукових публікацій між державними та приватними установами (3%), кількість торговельних марок та промислових зразків (4% та 2%), венчурні інвестиції (3%) [14, с. 90].

Отже, політика групи країн «повільні інноватори», до якої належить Україна, зазвичай орієнтована на створення нових знань, що потребує досить значних обсягів фінансування, а не на забезпечення взаємодії між основними суб'єктами інноваційного процесу, передусім науки та бізнесу. Європейськими фахівцями встановлено, що інноваційна політика в більшості країн-членів ЄС фактично є результатом дотримання вимог або рекомендацій ЄС щодо гармонізації законодавства, зокрема в галузі науково-технічної й інноваційної політики.

Для забезпечення інноваційного напряму розвитку національної економіки необхідна підтримка на державному рівні сфери інноваційної діяльності та створення сприятливого клімату для залучення інвестицій у напрям науково-технічного прогресу.

Зазначимо основні завдання державної інноваційної політики, виконання яких необхідне для розвитку та становлення сфери інновацій та залучення інвестицій:

- на державному рівні визначити основні пріоритетні напрями інноваційного розвитку національної економіки;

– здійснити оновлення нормативно-правової бази у сфері інноваційної й інвестиційної діяльності із залученням практики європейських країн;

– створити сприятливі умови для розвитку, збереження та використання вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалу;

– забезпечити взаємодію освіти, науки, виробництва, фінансово-кредитної сфери й інвестицій у розвиток інноваційної діяльності;

– вжити заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;

– використовувати ефективні ринкові механізми для сприяння інноваційній діяльності, підтримки підприємництва в науково-виробничій сфері;

– втілювати сприятливу фінансову, податкову, кредитну та митну політику у сфері інноваційної діяльності;

– забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів у сфері інноваційної діяльності та залучення інвестиційних потоків;

– передбачити відкрите інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності [15, с. 212].

Інноваційне інвестування сьогодні є одним із пріоритетних напрямів розвитку нашої країни, надійним шляхом до євроінтеграції українського бізнесу та підприємництва.

Стратегічною метою інноваційно-інвестиційної політики України має стати забезпечення позитивної економічної динаміки завдяки використанню комплексу «інвестиції – інновації», формуванню внутрішніх інноваційно-інвестиційних механізмів саморозвитку національної економіки.

У результаті аналізу досвіду провідних країн в організації і стимулюванні інноваційної діяльності зауважимо, що одним із важливих напрямів формування ефективної моделі інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні є вдосконалення механізму управління даної сфери, що, у свою чергу, потребує підготовки висококваліфікованих управлінських кадрів, залучення всіх адміністративних і економічних механізмів, завдяки яким держава зможе регулювати цю діяльність.

Висновки і пропозиції. На підставі проведеного аналізу необхідно зазначити, що в Україні відсутня єдина інноваційна політика, спрямована на євроінтеграцію, а національна інноваційна система потребує більшого державного регулювання та фінансування з боку держави й іноземних інвесторів. Розвиток інноваційно-інвестиційної системи в напрямі євроінтеграції сприяє ефективному розвитку науково-технологічної сфери завдяки співробітництву в межах ЄС та за його межами. Для ефективного функціонування української інноваційної системи в процесі євроінтеграції вже створюються стимули для підприємств до використання необхідних ресурсів у сфері досліджень і технологій із країн-членів ЄС. Для прискорення даного процесу в Україні необхідно застосовувати стратегію інноваційного прориву та впроваджувати розроблені підходи інноваційного розвитку в умовах економічної глобалізації. У результаті дослідження встановлено, що до основних причин низького рівня інноваційного розвитку України можна віднести: відсутність цілеспрямованої ефективної інноваційної політики, слабкі ринкові стимули до інноваційної діяльності, а також внутрішні чинники нестабільності, що зумовлюють низьку міжнародну конкурентоспроможність України. Найважливішим кроком для розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності є активізація наряду зближення з ЄС шляхом забезпечення комплексної інноваційної політики та подальше поглиблення інтеграції через європейський інноваційний простір у глобальну інноваційну систему. Вирішення навіть цих актуальних питань матиме значний економічний ефект, який полягатиме в покращенні інноваційного забезпечення економіки та врегулюванні питання зближення з ЄС, сприятиме сталому становленню України як інвестиційно-привабливої країни.

Список використаної літератури:

1. Борщ Л. Інновації та інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку. Економіка ринкових відносин. 2008. № 2. С. 44–51.
2. Федулова Л. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика: монографія. К.: Основа, 2005. 552 с.

3. Ashford A. Nicholas, Hall P. Ralph The Importance of Regulation-Induced Innovation for Sustainable Development. Sustainability. 2011. № 3. P. 270–292.
4. Competing for Global Innovation Leadership: Innovation Systems and Policies in the USA, EU and Asia / Rainer Frietsch, Margot Schüller (Eds.). Fraunhofer IRB Verlag, Stuttgart. Chapter 2. 2010. 5–29 p.
5. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. К.: Знання України. 2002. 336 с.
6. Швайка С. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Київ: Знання, 2006. 435 с.
7. Законодавство України: Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page?text=%E3%EB%E0%E2%E0
8. Єгоров І., Грига В. Інноваційна та науково-технічна діяльність в Україні в контексті політики євроінтеграції: тенденції та проблеми. Наукові записки. 2015. № № 5–6. С. 184–196.
9. Украина резко поднялась в мировом рейтинге развития инноваций. URL: <http://www.segodnya.ua/science/ukraina-rezko-podnyalas-v-mirovom-reytinge-razvitiya-innovaciy-538351.html>.
10. Андрощук Г., Давимука С., Федулова Л. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності: монографія. К.: Парламентське видавництво, 2015. 512 с.
11. Global Innovation Index 2017 Innovation Feeding the World Author(s): Cornell University, INSEAD, WIPO. Publication year: 2017. URL: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf.
12. Всемирная организация интеллектуальной собственности Глобальный инновационный индекс 2017 г. URL: http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2017/article_0006.html.
13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
14. Єгоров І. Інноваційне табло ЄС та визначення місця у ньому України. Вісник НАН України. 2016. № 5. С. 87–91.
15. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 1: Ключові особливості інноваційної в якості основи для розробки заходів сприяння інноваціям, що спрямовують Україну до заснованої на знаннях конкурентоспроможної економіки – порівняння ситуації в ЄС і Україні. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.: Фенікс, 2011. 214 с.

Семененко М. В. Влияние государственного регулирования на инновационно-инвестиционную деятельность Украины в условиях евроинтеграции

В статье рассмотрены основные направления государственного регулирования инновационно-инвестиционной политики Украины в контексте евроинтеграции. Осуществлен анализ инновационного направления национальной экономики и ведущих европейских стран на базе инновационных показателей. Исследованы основные тенденции и проблемы развития инновационно-инвестиционной деятельности в Украине. Сформулированы задачи и пути решения актуальных проблем инновационной политики Украины на современном этапе евроинтеграции.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, евроинтеграция, инновационно-инвестиционная деятельность, национальная экономика, государственное регулирование, научно-технический прогресс.

Semenenko M. The influence of government regulation on innovation-investment activity of Ukraine in the conditions of eurointegration

The article deals with the main directions of state regulation of innovation and investment policy of Ukraine in the context of European integration. The analysis of innovation direction of the national economy and leading European countries on the basis of innovation indicators is carried out. The main tendencies and problems of development of innovation and investment activity in Ukraine are investigated. The tasks and ways of solving urgent problems of Ukraine's innovation policy at the present stage of European integration are formed.

Key words: innovations, investments, eurointegration, innovation and investment activity, national economy, state regulation, scientific and technological progress.